

2025

SPRÁVA O VÝSLEDKU KONTROLY

Komunitné služby pre seniorov



NAJVYŠŠÍ
KONTROLNÝ
ÚRAD SR

ĽUBOMÍR ANDRASSY
predseda

Kontrolovali sme

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR a sedem vybraných zariadení pre seniorov.

Kontrola bola zameraná na zhodnotenie systému poskytovania komunitných sociálnych služieb v zariadeniach pre seniorov vo väzbe na očakávaný zvyšujúci sa dopyt po týchto službách. Kontrola bola vykonaná na ministerstve, ktoré je gestorm systémom poskytovania sociálnych služieb a zastrešuje proces prechodu sociálnych služieb na komunitnú úroveň. Zabezpečenie podmienok poskytovania sociálnych služieb bolo preverené v siedmich zariadeniach pre seniorov.

Ako sme postupovali

Kontrolu vykonalo 16 kontrolórov v súlade so zákonom o NKÚ SR a štandardmi, ktoré vychádzajú zo základných princípov kontroly v rámci medzinárodných štandardov najvyšších kontrolných inštitúcií (ISSAI). Pri výkone kontroly boli použité kontrolórske postupy a techniky - preskúmanie dokladov a dokumentov, analytické metódy, rozhovory, vyžiadanie informácií podľa § 22 zákona o NKÚ SR.

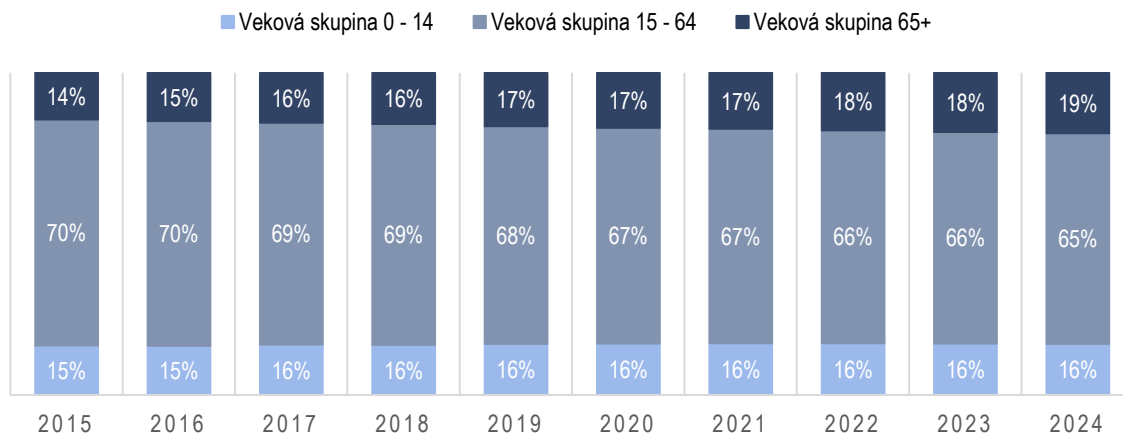
Prečo sme kontrolovali

Starnutie obyvateľstva je významný demografický trend. Podľa odhadov Európskej komisie bude počet poberateľov dôchodkov na Slovensku na konci roka 2030 o 194 tis. vyšší, ako bol v roku 2022. Naopak, počet prispievateľov do tohto systému má byť o päť rokov nižší o 94 tis. V roku 2024 bolo na Slovensku 1 018 725 osôb vo veku 65+, čo je nárast o viac ako 86 tis. osôb od roku 2020. V tom istom období sa celková kapacita v zariadeniach pre seniorov navýšila iba o dve tisíc miest, pričom v roku 2024 len o poskytnutie sociálnych služieb v zariadeniach pre seniorov žiadalo 8 677 osôb. Predpokladáme, že v súlade s demografickým vývojom sa bude zvyšovať dopyt po týchto službách, ktorý už teraz prevyšuje ponuku.

Čo sme zistili

- Z celkovej alokácie 160,7 mil. eur z európskeho programu IROP ostalo nevyčerpaných takmer 104 mil. eur, ktoré mohli prispieť k zvýšeniu dostupnosti sociálnych služieb.
- Nenaplnenie cieľa podporujúceho zníženie počtu veľkokapacitných zariadení, ktorý bol deklarovaný v strategických dokumentoch rezortu práce.
- Dlhodobu neudržateľnú ekonomickú, finančnú stabilitu zariadení s malou kapacitou, ktorých prevádzkovatelia poskytujú komunitné služby pre seniorov v rámci celej SR.
- Stabilizačný príspevok zamestnancom dočasne zabránil a bude až do roku 2027 pomáhať brániť odlivu personálu, ale nie je systémovým riešením, ktorý by smeroval k dlhodobej stabilizácii personálu v sociálnych službách.
- Priemerná mzda odborných zamestnancov na úrovni 1 065 eur predstavovala len 71 % priemernej mzdy v národnom hospodárstve.
- Slabá medziinštitucionálna spolupráca, komunitné služby pre seniorov musia vychádzať z poznania miestnej, regionálnej samosprávy, poskytovateľov služieb a garanta verejnej politiky – rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny.
- Absencia kvalitných a validných dát o poskytovateľoch či prijímateľoch sociálnych služieb, riziká v oblasti vzájomného zdieľania informácií prostredníctvom informačných systémov verejnej správy.

Graf č. 1: Podiel vekových skupín na celkovom počte obyvateľov Slovenska



Zdroj: Štatistický úrad SR

Čo odporúčame

Výboru NR SR pre sociálne veci

- aby požiadal ministerstvo o vypracovanie analýzy rozvoja a udržateľného financovania pobytových zariadení pre seniorov,
- aby zaviazal ministerstvo k prijatiu systémových opatrení, ktoré by zabezpečili dlhodobú stabilizáciu personálu vo všetkých formách sociálnych služieb aj v kontexte financovania ošetrovateľských služieb zo systému všeobecného zdravotného poistenia,
- aby posúdil nastavenie nových legislatívnych mechanizmov financovania miestnych a regionálnych samospráv pre udržateľné financovanie originálnych pôsobností v oblasti sociálnych služieb a systémovo podporil samosprávu k vytváraniu funkčných zoskupení miestnych samospráv na účely rozvoja pobytových komunitných služieb a ich zdieľaného financovania.

VÝKON KONTROLNEJ AKCIE

Účel kontrolnej akcie

Účelom kontrolnej akcie bolo preveriť, či systém poskytovania sociálnych služieb pre seniorov je nastavený tak, že dokáže finančne udržateľne zabezpečiť tieto služby na komunitnej úrovni a či vytvára dostatočnú ponuku týchto služieb, ktoré by dokázali pokryť dopyt vzhľadom na demografický vývoj.

Rámec kontrolnej akcie

Kontrola bola zameraná na pobytové zariadenia pre seniorov, po ktorých je v súčasnosti v rámci širokého spektra sociálnych služieb pre seniorov najväčší dopyt. Kontrolované subjekty boli vybrané na základe kritéria, ktorým bolo zapojenie zariadenia do procesu prechodu na komunitnú starostlivosť v zariadeniach rodinného typu s nízkou kapacitou (max. 12 miest). Zároveň aj realizácia investícií financovaných z EÚ zdrojov. Práve tieto investície mali podporiť vybudovanie zariadení pre seniorov rodinného typu a podporiť tak ukončenie prevádzky veľkokapacitných zariadení, čo si Slovensko dalo ako jeden z cieľov v oblasti sociálnych služieb.

Posudzovali sme dostatočnosť systému financovania na zabezpečenie plnenia opatrení smerujúcich k podpore procesu deinštitucionalizácie sociálnych služieb, ako aj to, či prijaté opatrenia smerujú k zabezpečeniu dostupnosti sociálnych služieb pre seniorov na komunitnej úrovni v prirodzenom sociálnom prostredí. Zároveň bolo preverené plnenie sociálnej a ošetrovateľskej starostlivosti vo vybraných zariadeniach pre seniorov.

Výber vzorky bol realizovaný neštatistickými metódami, teda založený na odbornom úsudku kontrolóra, kde významné riziko zohrávalo aj financovanie projektov z európskych zdrojov. V etape prípravy boli realizované stretnutia a rozhovory s Asociáciou poskytovateľov sociálnych služieb v SR a Spišskou katolíckou charitou.

Kontrolovaným obdobím boli roky 2020 až 2024 a súvisiace obdobie. Kontrolná akcia bola súčasťou medzinárodnej kontroly, do ktorej sa zapojili aj národné kontrolné inštitúcie Albánska, Izraela, Litvy, Malty, Paraguaja, Poľska, Portugalska a Severného Macedónska, pričom garantom spoločného postupu a medzinárodných kontrolórskych štandardov boli v rámci tohto auditu kontrolóri z izraelského úradu. Výsledky medzinárodného auditu budú predmetom porovnania identifikovaných rizík a zistení zapojených krajín a využijú sa na zdieľania dobrej praxe.

Výsledky kontrolnej akcie

Slovensko sa zaviazalo v rámci svojich národných koncepcií k prechodu z inštitucionálnej starostlivosti na systém sociálnych služieb s prevahou služieb a opatrení poskytovaných v komunite už v roku 2011. Dlhodobým cieľom v tejto oblasti je, okrem iného, aj ukončenie prevádzky veľkokapacitných zariadení a prechod na zariadenia tzv. komunitného typu. Najvyšší počet príjemcov sociálnych služieb je v zariadeniach pre seniorov, ktoré evidujú aj najvyšší počet žiadateľov o poskytnutie sociálnej služby.

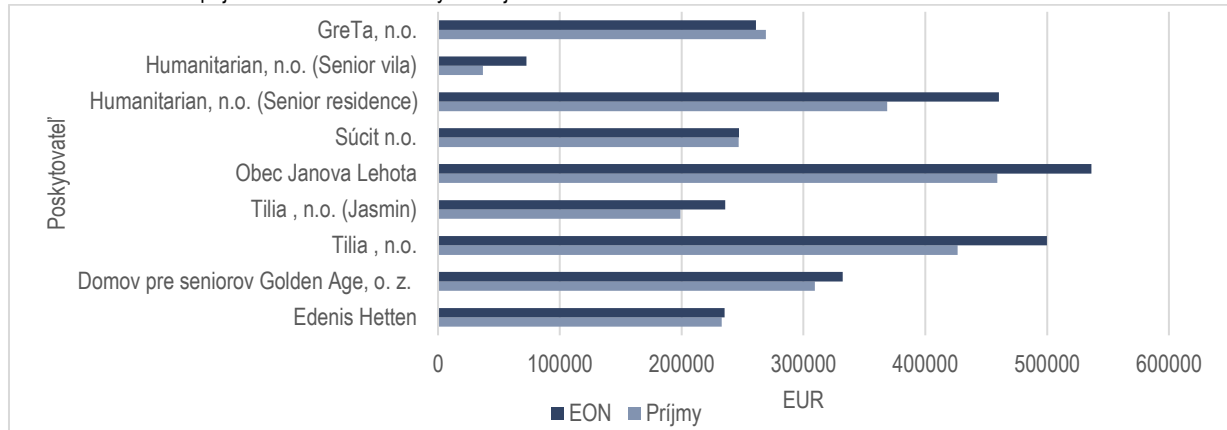
Legislatívne zmeny a ich dopad na finančnú udržateľnosť

Politika deinštitucionalizácie sociálnych služieb, nastavená v roku 2011, bola podporená legislatívnymi opatreniami, ktoré boli, okrem iného, zamerané na oblasť financovania sociálnych služieb (napr. zavedenie príspevku zo štátneho rozpočtu), ale aj na vecné opatrenia, ktoré mali zabrániť vytváraniu veľkokapacitných zariadení. Takýmto bolo aj zavedenie kapacitného obmedzenia pre zariadenia pre seniorov a vybrané zariadenia v roku 2014 (maximálny počet 40 klientov v jednej budove zariadenia), následne v roku 2024 definovanie zariadení rodinného typu (do šesť, resp. 12 miest).

Tieto zmeny boli zavedené bez predchádzajúcej analýzy finančnej udržateľnosti zariadení takýchto veľkostí v podmienkach Slovenska. Aj vzhľadom na prísne legislatívne požiadavky na prevádzku zariadení sociálnych služieb, existuje riziko ich ekonomickej udržateľnosti. Náročnosť ekonomickej udržateľnosti takýchto zariadení preukázala vykonaná kontrola, keď náklady všetkých kontrolovaných subjektov, s výnimkou jedného, na zabezpečenie sociálnych služieb prevyšovali príjmy z príspevkov a úhrad od klientov. Dofinancovanie nákladov

zabezpečovali kontrolované subjekty z dodatočných finančných zdrojov, hlavne z darov a z vlastných zdrojov zriaďovateľa. Vysoké náklady spojené s prevádzkou zariadení rodinného typu môžu viesť k nutnosti zvyšovania ich kapacity z dôvodu zabezpečenia ich ekonomickej udržateľnosti, čo už avizovali aj vybrané kontrolované subjekty. Alebo sa cena služby zvýši natoľko, že bude dostupná len pre určitú, ekonomicky zabezpečenú skupinu občanov.

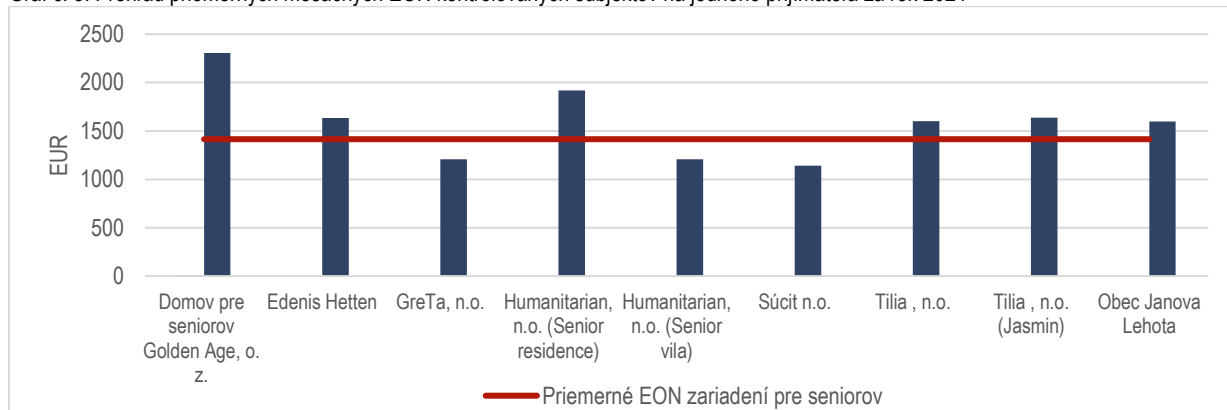
Graf č. 2: Porovnanie príjmov a EON kontrolovaných subjektov v roku 2024



Zdroj: spracované NKÚ SR na základe podkladov od kontrolovaných subjektov

Vyššie prevádzkové náklady kontrolovaných subjektov mali vplyv na EON, ktoré vyjadrujú reálne náklady na zabezpečenie sociálnych služieb. Tie boli u väčšiny subjektov vyššie ako celoslovenský priemer zariadení pre seniorov, pričom od ich výšky sa odvíja aj výška úhrady prijímateľov.

Graf č. 3: Prehľad priemerných mesačných EON kontrolovaných subjektov na jedného prijímateľa za rok 2024



Zdroj: spracované NKÚ SR na základe podkladov od kontrolovaných subjektov

Aby sociálne služby neboli len formálne dostupné, ale aj reálne finančne dosiahnuteľné, zákon o sociálnych službách stanovuje, že úhrada za sociálnu službu nesmie prekročiť EON znížené o príjmy z finančných príspevkov. V zariadeniach Domov pre seniorov Golden Age, o. z., a GreTa, n. o., bolo zistené, že výška úhrady klienta bola vyššia, ako rozdiel medzi priemernými EON a príjmom z finančného príspevku za predchádzajúci rok. Výška úhrad tak prekročila zákonom stanovené limity. EON sú náklady nevyhnutne vynaložené na zabezpečenie poskytovania sociálnej služby (mzdy, strava, energie, údržba, atď.) a mali by zohľadňovať reálne vynaložené náklady.

Dopyt prevyšuje ponuku

V roku 2024 žilo na Slovensku 1 018 725 osôb vo veku 65 a viac rokov, čo je nárast o viac než 86 tis. oproti roku 2020. Napriek tomu sa kapacita zariadení pre seniorov v rovnakom období rozšírila len o dve tisíc miest. V roku 2024 pritom len o poskytnutie sociálnych služieb v zariadeniach pre seniorov žiadalo 8 677 osôb, pričom 6 361 z nich sa v danom čase neposkytovala žiadna sociálna služba. To poukazuje na poddimenzovanosť poskytovaných služieb a nedostatočnú pripravenosť systému na demografický vývoj.

Dopyt po týchto službách, vyjadrený práve evidenciou žiadateľov, však nemusí predstavovať reálny stav. Napriek tomu, že zákon o sociálnych službách stanovuje povinnosť viesť evidenciu žiadateľov, v praxi dochádza k situáciám, že zariadenia pre seniorov evidovali žiadosti až v čase nástupu do zariadenia, keď už vedeli, že majú voľné miesto. Vzhľadom na uvedené, je možné, že evidencia žiadateľov nevyjadruje reálny dopyt po sociálnych službách v zariadeniach, pretože v prípade zariadení pre seniorov neexistuje povinnosť viesť „poradovník“ čakateľov. Starnutie obyvateľstva, jeho vývoj a následne dopyt prevyšujúci ponuku kapacít zariadení pre seniorov bude vytvárať tlak na dostupnosť týchto služieb.

Tabuľka č. 1: Kapacita zariadení pre seniorov

Forma sociálnej služby	Stav k 31.12.				
	2020	2021	2022	2023	2024
Pobytová ročná	19 070	19 614	20 539	20 758	21 084
Pobytová týždenná	11	11	11	11	11
Ambulantná	120	123	150	150	120
SPOLU	19 201	19 748	20 700	20 919	21 215

Zdroj: spracované NKÚ SR na základe podkladov ministerstva

Napriek tomu, že podiel zariadení s kapacitou do 12 a 40 miest v rokoch 2020 až 2024 stúpala, tak v roku 2024 viac ako polovica miest bola v zariadeniach s kapacitou vyššou ako 40 miest. Politika deinštitucionalizácie, nastavená od roku 2011, sa tak nenapĺňa dostatočne, keďže v hodnotenom období nedošlo, no nie je ani významný predpoklad, že v blízkej budúcnosti dôjde na Slovensku k zníženiu počtu veľkokapacitných zariadení.

Tabuľka č. 2: Prehľad o počte zariadení pre seniorov podľa veľkosti

Kapacita	Rok				
	2020	2021	2022	2023	2024
do 12 miest	68	71	75	90	100
13 až 40 miest	296	316	328	327	334
41 až 100 miest	98	98	98	98	99
101 a viac miest	29	29	29	30	28

Zdroj: spracované NKÚ SR na základe podkladov ministerstva

Zvyšovanie dostupnosti bolo závislé od európskych zdrojov

Realizácia opatrení zameraných na podporu prechodu na komunitnú starostlivosť závisela od európskych zdrojov. Chýbala výraznejšia finančná podpora zo strany ministerstva, a to aj vzhľadom k opatreniam a cieľom definovaným v strategických dokumentoch, ktorá by systém finančne zastabilizovala.

Podpora udržateľného prechodu na komunitnú starostlivosť v nízkokapacitných zariadeniach pre seniorov je, rovnako ako pri domácej opatrovateľskej službe, do veľkej miery závislá od financovania z európskych zdrojov. V kontrolovanom období boli v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu realizované tri výzvy v celkovej výške 160,7 mil. eur. Investície realizované z týchto výziev mohli byť použité, ale v reálnej situácii neboli, okrem iného, na rozšírenie kapacít zariadení pre slovenských seniorov.

Tabuľka č. 3: Prehľad čerpania vybraných výziev programu IROP

Kód výzvy	Alokácia výzvy	Zazmluvnená suma	Skutočné čerpanie	Nevyčerpaná alokácia
IROP-PO2-SC211-2017-17	59 763 013,00	24 736 039,94	16 141 982,00	43 621 031,00
IROP-PO2-SC211-2018-27	74 779 302,00	43 212 301,11	27 315 071,01	47 464 230,99
IROP-PO2-SC211-2021-78	26 183 582,00	19 126 045,83	13 271 331,36	12 912 250,64
Spolu	160 725 897,00	87 074 386,88	56 728 384,37	103 997 512,63

Zdroj: spracované na základe údajov poskytnutých od MIRRI SR

Poznámka: všetky uvedené sumy za zdroj EÚ

V rámci uvedených výziev bolo spolu podporených a ukončených 99 projektov, z toho 80 z nich boli projekty, ktorých predmetom boli sociálne služby. Z celkovej alokácie bolo vyčerpaných len 35 % a nevyčerpaných tak ostalo takmer 104 mil. eur, ktoré mohli prispieť k výraznejšiemu zvýšeniu ponuky sociálnych služieb. Ide o prostriedky, ktoré mohli zásadne prispieť k posilneniu infraštruktúry, zvýšeniu kvality poskytovaných služieb a k vytvoreniu nových kapacít, čím by sa zmiernili dlhodobé problémy systému. Pri nepriaznivo sa vyvíjajúcom demografickom

vývoji je „premárenou šancou“ nevyužitie takejto významnej čiastky určenej na podporu procesu deinštitucionalizácie.

Ministerstvo práce, ktoré je priamo zodpovedné za implementáciu politiky sociálnej starostlivosti, nedokázalo poskytnúť jasné vysvetlenie, prečo takáto významná čiastka zostala nevyčerpaná. Kontrolóri zároveň upozorňujú, že za samotné eurofondové výzvy nenieslo zodpovednosť ministerstvo práce, ale iný rezort – Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR. Práve tento rezort mal v gescii nastavenie podmienok a administráciu výziev, ktoré mali umožniť čerpanie finančných prostriedkov. Skutočnosť, že takýto objem financií nebol využitý, poukazuje na systémové nedostatky v plánovaní a realizácii projektov, ktoré by mohli zásadne zlepšiť dostupnosť a kvalitu komunitných služieb pre staršiu populáciu. Tento fakt vyvoláva tiež otázky o efektívnosti riadenia a koordinácie medzi jednotlivými štátnymi orgánmi.

Ministerstvo práce nesledovalo progres v oblasti transformácie poskytovateľov sociálnych služieb komplexne, nevedelo jednoznačne vyhodnotiť, koľko subjektov procesom deinštitucionalizácie úspešne prešlo. Bez chýbajúceho monitorovania progresu v procese transformácie poskytovateľov sociálnych služieb, nie je možné vyhodnocovať a merať pokrok v procese deinštitucionalizácie a prijímať správne rozhodnutia.

Rozširovanie kapacít v zariadeniach komunitného typu a v ambulantných zariadeniach, ktorého cieľom je presun časti prijímateľov z veľkokapacitných zariadení do menších zariadení komunitného typu, je financované aj z POO a to prostredníctvom investícií v rámci komponentu 13 - Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť. Z celkového rozpočtovaného objemu 231,98 mil. eur bez DPH bolo k júlu 2025 vyčerpaných 140,79 mil. eur (bez DPH). Výsledkom týchto investícií má byť vytvorenie minimálne 1 823 nových kapacitných miest v zariadeniach komunitného typu s kapacitou maximálne 12 miest na zariadenie a zdravotno-sociálnych zariadeniach s kapacitou maximálne 30 miest na jedno zariadenie. Vzhľadom na prebiehajúcu realizáciu týchto investícií nebol ich vplyv na dostupnosť hodnotený a uvedené zistenie vedie NKÚ SR v katalógu rizík, ktorý slúži pre prípravu plánu kontrolnej činnosti úradu v nadchádzajúcich rokoch.

Personálna neudržateľnosť

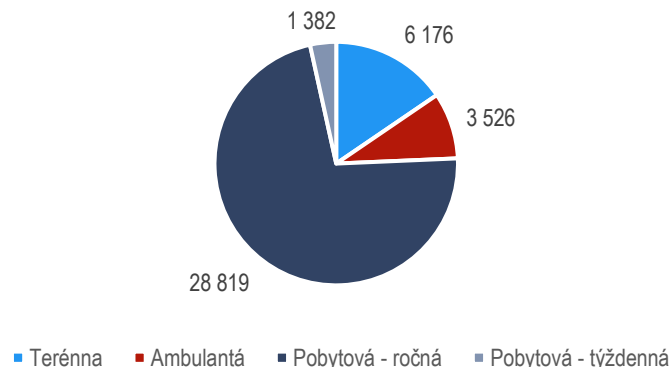
Priamy vplyv na zabezpečenie sociálnej služby pre jej prijímateľov v požadovanom rozsahu vyžaduje dostatok odborného personálu (opatrovateľov a zdravotníckeho personálu). Napriek tomu, že kontrolované zariadenia pre seniorov dokázali zabezpečiť naplnenie zákonom požadovaného minimálneho počtu zamestnancov, všetky uviedli ako najvýznamnejší problém ich fungovania zabezpečenie a dlhodobé udržanie kvalifikovaného personálu. Nedostatok personálu potvrdzujú aj údaje zverejnené ministerstvom, keď k decembru 2024 bolo 306 voľných pracovných miest v zariadeniach pre staršie osoby, pričom dodatočná potreba dodatočných pracovných síl v tomto sektore bola do roku 2025 identifikovaná rezortom práce v rozmedzí 3 840 až 4 040 ľudí. Nedostatok pracovnej sily sa nedarí zmierniť aj z dôvodu nevyužitia pracovného potenciálu cudzincov, na čo NKÚ poukázalo v roku 2025 v kontrolnej akcii Integrovaná politika štátu. Na nedostatok personálu malo vplyv aj ich nedostatočné finančné ohodnotenie. Napriek tomu, že v kontrolovanom období došlo k nárastu miezd u všetkých kontrolovaných subjektov, priemerná mzda v roku 2024 sa pohybovala na úrovni od 809 eur do 1 328,6 eur, čo bolo na úrovni 53 % až 87 % priemernej mzdy v národnom hospodárstve.

Ministerstvo sa aktívne venuje problematike personálnej udržateľnosti vo svojich strategických dokumentoch, ale napriek identifikovaným a ministerstvom nepopieraným faktom, že stabilizácia personálnych kapacít v sociálnych službách je dôležitá, ministerstvo prijalo len krátkodobé ad hoc riešenie. Tým bol stabilizačný príspevok, ktorý bol poskytnutý zo štátneho rozpočtu v celkovej sume 45,39 mil. eur pre 687 poskytovateľov sociálnych služieb a mal zabezpečiť udržanie zamestnancov v sociálnych službách v období rokov 2023 až 2025. Toto opatrenie bude pokračovať aj v roku 2026, pričom bolo vyčlenených 21 mil. eur.

Stabilizačný príspevok dočasne zabránil odlivu personálu, ale nie je systémovým riešením, ktorý by smeroval k dlhodobej stabilizácii personálu v sociálnych službách.

Ministerstvo práce, podľa ich vyjadrenia, neplánovalo v krátkodobom horizonte prijať z dôvodu prebiehajúcej konsolidácie verejných financií a prípravy novej legislatívy iné opatrenia smerujúce k stabilizácii personálu, aj vzhľadom k už prijatej reforme financovania sociálnych služieb, platnej od nového roka 2026.

Graf č. 4: Počet zamestnancov podľa foriem sociálnych služieb, stav k 31.12.2024



Zdroj: spracované NKÚ SR na základe podkladov ministerstva

Systémovým riešením je, podľa ministerstva, prijatá reforma financovania sociálnych služieb, ktorá mení spôsob úhrady za poskytovanie sociálnych služieb a mala by sa týkať ambulantných, terénnych aj pobytových služieb. V oblasti pobytovej starostlivosti, teda vrátane zariadení pre seniorov, však zostane zachovaný doterajší spôsob finančnej podpory, pričom najviac zamestnancov je práve v pobytových zariadeniach.

Nedostatok financií na zabezpečenie ošetrovateľskej starostlivosti

Ošetrovateľská starostlivosť je súčasťou komplexnej starostlivosti o prijímateľov sociálnych služieb v zariadeniach pre seniorov. Je kľúčová pre napĺňanie zákonných povinností poskytovateľa sociálnej služby, ochranu zdravia prijímateľa a predchádzanie zhoršeniu ich zdravotného stavu.

Poskytovanie ošetrovateľskej starostlivosti je hrazené z verejného zdravotného poistenia. Zmluvy so zdravotnými poisťovňami o úhrade ošetrovateľskej starostlivosti mali zo všetkých kontrolovaných subjektov uzavreté len dve zariadenia. Dôvodom, pre ktorý kontrolované subjekty nemali uzavreté zmluvy o ošetrovateľskej starostlivosti, bolo, podľa ich vyjadrení, naplnenie limitov zdravotných poisťovní. Legislatívou stanovený minimálny počet lôžok tak už nereflektuje potreby prijímateľov v zariadeniach pre seniorov.

Ďalším dôvodom bol fakt, že kontrolované zariadenia nedokázali splniť kvalifikačné a odborné podmienky stanovené pre zdravotnícky personál. Kontrolované zariadenia z uvedených dôvodov zabezpečovali ošetrovateľskú starostlivosť prostredníctvom agentúr domácej ošetrovateľskej starostlivosti.

Tabuľka č. 4: Prijímatelia ošetrovateľskej starostlivosti v zariadeniach pre seniorov v rokoch 2022 až 2024

Ukazovateľ	2022	2023	2024
Prijímatelia ošetrovateľskej starostlivosti	14 594	15 460	15 373
Poskytovanie vlastnými zamestnancami zariadenia pre seniorov	10 424	10 920	10 702
Poskytovanie agentúrou domácej ošetrovateľskej starostlivosti	1 391	1 431	1 285
Poskytovanie ošetrovateľskej starostlivosti kombináciou vlastnými zamestnancami a agentúrou domácej ošetrovateľskej starostlivosti	2 996	3 440	3 482
Príjmy zariadení pre seniorov od zdravotných poisťovní za poskytnutie ošetrovateľskej starostlivosti	3 362 393,29 €	5 374 907,17 €	11 804 314,12 €

Zdroj: spracované NKÚ SR na základe podkladov od ministerstva

Napriek tomu, že zariadenia pre seniorov poskytovali v roku 2024 ošetrovateľskú starostlivosť vlastnými zamestnancami v 10 702 prípadoch, alebo kombináciou s agentúrou domácej ošetrovateľskej starostlivosti pre 3 482 prijímateľov, príjmy zo zdravotných poisťovní tvorili v danom roku 11,8 mil. eur z celkových príjmov 356,9 mil. eur, čo bolo len 3,31 % z celkových príjmov. To poukazuje na nedostatočné financovanie ošetrovateľskej starostlivosti zo zdravotného poistenia. Napriek nárastu príjmov od zdravotných poisťovní - financovanie ošetrovateľskej starostlivosti pevnou cenou 13,20 eur na osobu na deň, nezodpovedá výkonom, resp. realnej

finančnej náročnosti na zabezpečenie ošetrovateľskej starostlivosti zariadeniami pre seniorov. Nízke úhrady za ošetrovateľskú starostlivosť z verejného zdravotného poistenia tak znižovali možnosť poskytovateľov získať do trvalého pracovného pomeru kvalifikovaný zdravotnícky personál, ktorý by takúto službu dokázal pre klientov zariadenia odborne a tiež z dlhodobého personálneho či finančného hľadiska zabezpečiť.

Kvalitné dáta ako podklad rozhodovania

Efektívne riadenie verejných politík si vyžaduje spoľahlivé a kvalitné dáta. Údaje o žiadateľoch za kontrolované obdobie neboli vzájomne porovnateľné. Relevantné dáta neboli vykázané ani za počet prijímateľov, ktorým sa sociálne služby za kontrolované obdobie poskytovali. Bez kvalitnej dátovej základne nie je možné prijímať adekvátne rozhodnutia, ktoré by viedli k zlepšeniu súčasného stavu.

Na vyhodnotenie vývoja dostupnosti, či už z pohľadu počtu žiadateľov alebo prijímateľov, mala vplyv zmena spôsobu sledovania relevantných údajov. V roku 2022 ministerstvo začalo využívať na zber dát IS SoS s cieľom získania komplexnejších údajov od poskytovateľov sociálnych služieb. Obmedzená kvalita dát bola čiastočne spôsobená postupným naplňaním dát do IS SoS, čo ovplyvnilo ich komplexnosť a aktuálnosť. Z uvedeného dôvodu nebolo možné porovnávať všetky údaje s údajmi za roky 2020 a 2021.

Využívanie IS SoS, ako nástroja na získavanie komplexnejších údajov, je závislé od kvality údajov poskytovaných práve zo strany poskytovateľov sociálnych služieb. Kontrola vykonaná v zariadeniach pre seniorov identifikovala aj nedostatky práve vo vykazovaných údajov.

Záver

Slovensko patrí k najrýchlejšie starnúcim populáciám v Európe. Výrazný nárast osôb v dôchodkovom veku bude zvyšovať dopyt po sociálnych službách poskytovaných nielen v zariadeniach pre seniorov. Napriek tomu, že v kontrolovanom období došlo k navýšeniu kapacít zariadení pre seniorov, tieto nedokážu už v súčasnosti pokryť dopyt po týchto službách, ktorý sa bude v dôsledku negatívneho demografického vývoja zvyšovať.

Kontrola preukázala náročnosť ekonomickej udržateľnosti zariadení pre seniorov rodinného typu pri súčasnom systéme financovania. Prevádzka takýchto zariadení je finančne náročná. Keď sa skončí doba udržateľnosti projektov, bude pravdepodobne potrebné umiestniť do budovy určenej pre 12 ľudí viac prijímateľov, aby sa zabezpečila ekonomická udržateľnosť, čo je v priamom rozpore s nastaveným cieľom. V opačnom prípade môže dôjsť aj k ukončeniu poskytovania služby.

Snaha o prechod poskytovania sociálnych služieb v zariadeniach pre seniorov bola podporená aj legislatívnymi opatreniami, ktoré čiastočne podporili vznik zariadení rodinného typu s kapacitou 12 miest, s cieľom poskytovať individuálnejšiu starostlivosť a zlepšiť kvalitu služieb. Tieto zmeny však boli zavedené bez predchádzajúcej analýzy ich finančnej a personálnej udržateľnosti. Vplyv na zabezpečenie sociálnej služby má, okrem dostupnej kapacity, aj dostatok personálu. Aj napriek identifikovaným a ministerstvom nepopieraným faktom, že stabilizácia personálnych kapacít v sociálnych službách je dôležitá, ministerstvo prijalo len krátkodobé ad hoc riešenie v podobe stabilizačného príspevku. Možné ukončenie jeho poskytovania v roku 2027 môže mať výrazný negatívny dopad na dostupnosť sociálnych služieb z dôvodu nedostatku personálu.

Prechod na zariadenia pre seniorov komunitného typu, ktorý by mal podporiť kvalitu poskytovaných služieb a individuálnejší prístup, prebieha veľmi pomaly. Naplňanie tohto cieľa je pritom vo vysokej miere závislé od čerpania európskych zdrojov. Existuje tak riziko, že bez európskych zdrojov sa proces rozvoja komunitných služieb pre seniorov nielen pozastaví, ale bude ohrozená aj dostupnosť sociálnych služieb pre seniorov. Napriek závislosti rozvoja týchto služieb od európskych zdrojov nedokázalo Slovensko vyčerpať 104 mil. eur z viac ako 160 mil. eur určených aj na podporu uvedeného cieľa, čo považujeme za premrhanie významnej príležitosti zlepšiť rozsah i kvalitu verejnej politiky primárne zameranej na seniorov.

Aktuálny systém financovania ošetrovateľskej starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb už nedokáže adekvátne reagovať na zvýšený dopyt po týchto službách. Zdravotné poisťovne v kontrolovanom období neuzatvárali zmluvy o úhrade za poskytnutie ošetrovateľskej starostlivosti napriek tomu, že zariadenia pre seniorov majú povinnosť túto starostlivosť zabezpečiť. Dôvodovom bolo naplnenie limitov stanovených pre jednotlivé kraje a neplnenie minimálnych kvalifikačných požiadaviek na odborný personál. Z pohľadu NKÚ je poskytovanie

kvalifikovanej ošetrovateľskej služby dlhodobo chorých v takýchto zariadeniach ekonomicky výhodnejšie, ako v zariadeniach ústavnej zdravotnej starostlivosti, čo v konečnom dôsledku vytvára pozitívne efekty využívania zdrojov v systéme zdravotného poistenia.

Demografický vývoj na Slovensku poukazuje na pokračujúci trend starnutia populácie, čo sa bude prejavovať rastúcim dopytom po sociálnych službách pre seniorov. Bez efektívnejšieho plnenia opatrení hrozí, že dostupnosť týchto služieb pre narastajúci počet žiadateľov nebude zabezpečená v požadovanom rozsahu a kvalite. Zároveň to bude vytvárať tlak na verejné financie, keďže náklady na poskytovanie starostlivosti v pobytových zariadeniach pre seniorov sú takmer dvojnásobné v porovnaní s poskytovaním starostlivosti v domácom prostredí.

Ďalší udržateľný rozvoj komunitných sociálnych služieb pre seniorov musí byť postavený na partnerstve medzi štátom, ktorý vytvára legislatívne prostredie na funkčnú spoluprácu so samosprávami, poskytovateľmi služieb, ako aj systémom verejného zdravotného poistenia.

Reakcia kontrolovaného subjektu

Z vykonaných kontrol bolo vypracovaných sedem protokolov o výsledku kontroly a jeden záznam o výsledku kontroly na kontrolovanom subjekte SÚCIT, n. o. Ministerstvo vznieslo námietky proti pravdivosti, úplnosti a preukázateľnosti kontrolných zistení. Preverenie námietok nebola potvrdená ich opodstatnenosť z dôvodu, že vznesené námietky mali vysvetľujúci a doplňujúci charakter. NKÚ SR uložilo kontrolovaným subjektom prijať opatrenia na odstránenie kontrolou zistených nedostatkov a predložiť správu o ich plnení.

Kontakt

Najvyšší kontrolný úrad SR

Priemyselná 2
824 73 Bratislava
☎ +421 250 114 911
✉ info@nku.gov.sk

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Špitálska 4 – 6
811 08 Bratislava – Staré mesto
☎ +421 220 460 000
✉ info@employment.gov.sk

Domov pre seniorov Golden Age, o. z.

Ulica Mozartova 6329/9
917 01 Trnava
☎ +421 940 987 173
✉ tomasov@goldenage.sk

edenis HETTEN

Chotín 322
946 31 Chotín
☎ +421 911 555 534
✉ info@edenishetten.sk

GreTa, n. o.

Udavské 332
067 31 Udavské
☎ +421 907 951 962
✉ greta@greta-udavske.sk

Humanitarian, n. o.

Jarabina 289
065 31 Jarabina
☎ +421 523 811 878
✉ info@humanitarian.sk

Obec Janova Lehota

Janova Lehota 38
966 24 Janova Lehota
☎ +421 455 320 107
✉ starosta@janovalehota.sk

SÚCIT n. o.

Zelená 275
079 01 Veľké Kapušany
☎ +421 566 383 344
✉ ddsucit@centrum.sk

TILIA nezisková organizácia

Železničná 613/36
987 01 Poltár
☎ +421 474 316 700
✉ tiliazps@gmail.com

Zoznam použitých skratiek

EON	Ekonomicky oprávnené náklady
EÚ	Európska únia
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
IS SoS	Informačný systém sociálnych služieb
Ministerstvo, ministerstvo práce	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
MIRRI SR	Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR
NKÚ SR	Najvyšší kontrolný úrad SR
NKI	Najvyššie kontrolné inštitúcie
POO	Plán obnovy a odolnosti
SR, Slovensko	Slovenská republika